

گفت‌و‌گو با سید حسن میرحسینی

● امیرحسین شرافت
محقق و کارشناس کتاب

اهمیت حقوق مالکیت فکری در توسعه پایدار

اشاره

و صنعتی را تجربه می‌کنند، وجود نظام مالکیت فکری قوی و نیرومند در آن‌ها یکی از مهم‌ترین عوامل ضروری برای تضمین روند آزادسازی است که یکی از نتایج مهم آن می‌تواند تجدید ساختار بخش‌های صنعتی و تجاری و در نهایت تشویق و ترغیب سرمایه‌گذاری کوچک و متوسط برای استفاده از نظام مالکیت فکری بعنوان ابزاری برای توسعه اقتصادی و تکنولوژی ملی باشد.

با توجه به مراتب فوق و نظر به اهمیت حقوق مالکیت فکری در امر توسعه پایدار، پایه‌ریزی یک نظام قوی و کارآمد برای حمایت از حقوق مالکیت فکری در سطح ملی و تسهیل روند ثبت آن در سطح بین‌المللی امری کاملاً ضروری به نظر می‌رسد.

حمایت کافی از مخترعان و نوآوران و تسهیل ثبت ملی و بین‌المللی حقوق آن‌ها می‌تواند ضمن حفاظت از سرمایه‌گذاری تحقیقات انجام شده، انگیزه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی

امروزه نقش مهم حقوق مالکیت فکری در تجارت بین‌الملل، سرمایه‌گذاری و روابط اقتصادی رو به رشد، بر کسی پوشیده نیست. به طور کلی نظام مالکیت فکری بعنوان یکی از مسائل زیربنایی سیاست نوین اقتصادی در سطح ملی و بستر و ابزاری مهم برای توسعه پایدار برای کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته معرفی شده‌است.

هم‌چنین حمایت قوی و مؤثر از حقوق مالکیت فکری عامل بسیار مهم و تعیین‌کننده در تسهیل موجبات انتقال تکنولوژی و نیز در جلب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بخش‌های معین اقتصادی است که برای توسعه پایدار امری حیاتی تلقی می‌شود.

کشورهایی که روند آزادسازی سیاست‌های اقتصادی

حمایت کافی از مخترعان و نوآوران و تسهیل ثبت ملی و بین‌المللی حقوق آن‌ها می‌تواند ضمن حفاظت از سرمایه‌گذاری تحقیقات انجام شده، انگیزه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی را برای تحقیقات و نوآوری افزایش دهد

■ آقای دکتر میرحسینی گفت‌و‌گو را با بیان پیشینه‌ای از مباحث

حقوق مالکیت معنوی و پذیرش آن از سوی ایران آغاز کنید.

□ به عقیده من دارا بودن یک چارچوب قانونی مناسب و کارآمد جهت اجرای مقررات مربوط به حقوق مالکیت فکری امری ضروری و لازم است، زیرا اگر قوانین مربوط به حقوق مالکیت فکری ضعیف باشد و یا رویه‌های اعمال قوانین مزبور کند و پر هزینه باشد نتایج مطلوبی در برنخواهد داشت. بر این اساس اقدامات مهمی در طی شش سال اخیر در جهت قانونمند کردن امور صورت گرفته‌است که به اهم آن‌ها اشاره می‌کنم: با تلاش سازمان ثبت و سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذیربط، در تاریخ ۴ مهر ۱۳۸۰ مجلس شورای اسلامی الحاق دولت ایران را به سازمان جهانی مالکیت فکری به تصویب رساند و با تأیید شورای نگهبان در تاریخ ۲۵ همان ماه سند به سازمان جهانی مالکیت فکری تحویل داده شد. بدین ترتیب کشور ایران از تاریخ ۲۳ اسفند ۱۳۸۰ رسماً به عضویت سازمان جهانی مالکیت فکری درآمد. این عضویت می‌تواند حضور فعال و مشارکت جدی ایران را در ارکان تصمیم‌گیری سازمان و سیاست‌گذاری آن تأمین کند و موجبات بهره‌مندی بیشتر کشور را از مزایا و امکانات مادی و فکری سازمان جهانی مالکیت فکری فراهم نماید. همچنین الحاق ایران به سازمان جهانی مالکیت فکری می‌تواند زمینه را برای حضور و عضویت جمهوری اسلامی ایران در سازمان‌های بین‌المللی دیگر آماده و تسهیل کند.

موضوع تصویب الحاق ایران به موافقتنامه مادرید جهت ثبت بین‌المللی علائم تجاری نیز یکی دیگر از موفقیت‌های بزرگ در رابطه با تأمین حقوق صاحبان علائم تجاری و خدماتی است. هیأت وزیران در جلسه مورخه ۱۶ اردیبهشت ۱۳۸۰ بنا به پیشنهاد سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و به‌استناد قسمت اخیر ماده واحده قانون اجازه الحاق دولت ایران به اتحادیه عمومی بین‌المللی معروف به پاریس را برای حمایت از مالکیت صنعتی تجاری و کشاورزی مصوب ۱۳۳۷ صادر کرد.

را برای تحقیقات و نوآوری افزایش دهد. همچنین جلوگیری از اختفای تکنولوژی و نوآوری‌ها، انتشار دقیق و صحیح تکنولوژی جدید و نوآوری، جلوگیری از فعالیت‌های تکراری و موازی و صرف هزینه زائد، تسهیل تکنولوژی و تشویق و ترغیب به امر سرمایه‌گذاری را می‌توان از اثرات و نتایج مهم آن برشمرد.

برعکس عدم حمایت کافی از اختراع و نوآوری در حوزه‌های مختلف و نبودن بستر و امنیت حقوقی لازم برای تضمین حقوق مخترعان و نوآوران و همچنین فقدان مکانیزم درآمد مؤثر برای تحصیل ورقه اختراع و نوآوری در سطح ملی و بین‌المللی موجب می‌شود که بسیاری از اختراعات و نوآوری‌ها کتمان و در اختیار جوامع گذاشته نشود یا در کشورهای که از آن حمایت می‌شود، عرضه گردد. این امر در درازمدت می‌تواند پیامدهای منفی زیادی از جمله: محروم شدن کشور و افراد آن از نتیجه ابتکار و نوآوری؛ از بین رفتن روحیه جسارت در ابتکار و نوآوری در نخبگان جامعه؛ ایجاد مانع در پایه‌ریزی یک صنعت پیشرفته و استوار بر پایه‌های قوی؛ تنزل سطح کیفیت زندگی افراد جامعه؛ جلوگیری از رشد و توسعه واحدهای تجاری و اقتصادی کوچک و متوسط و بزرگ و عدم اشتیاق و رغبت به سرمایه‌گذاری خارجی و جلوگیری از انتقال تکنولوژی برتر را در پی داشته باشد. این مسائل بویژه در شرایط جدیدی که کشور ما در پیوستن به WTO با آن‌ها روبرو است، از اهمیتی دو چندان برخوردار است.

در این راستا خدمت آقای دکتر سید حسن میرحسینی استاد و پژوهشگر حقوق و معاون اسناد سازمان ثبت اسناد و املاک کشور رسیدیم تا بعنوان متولی امر «مالکیت فکری در ایران» در زمینه‌های حقوق مالکیت صنعتی بویژه موافقتنامه مادرید و بخش‌های قانون‌گذاری، توسعه منابع انسانی و مدرنیزه کردن امور و تأثیری که این اقدامات می‌تواند در حجم فعالیت‌ها و وظایف نهادهای اجرایی حقوق مالکیت فکری داشته باشد به بررسی اقدامات شش ساله سازمان مزبور پردازیم.

ب - اگر وی هیچ مقر حقیقی و مؤثر صنعتی یا تجاری در چنان کشوری نداشته باشد، کشور طرف موافقتنامه که اقامتگاه درخواست کننده در آن است.

ج - اگر درخواست کننده فاقد یک مقر حقیقی و مؤثر صنعتی یا تجاری و اقامتگاه در آن کشور باشد، کشور طرف موافقتنامه که درخواست کننده تبعه آن است، کشور مبدأ خواهد بود.

ویژگی چهارم موافقتنامه مادرید این است که، ثبت مستقیم نزد اداره بین‌المللی انجام نمی‌گیرد. اظهارنامه ثبت بین‌المللی باید در اداره کشور مبدأ به ثبت رسانده شود و اداره کشور مبدأ آن را به اداره بین‌المللی WIPO در ژنو منتقل خواهد کرد.

خصوصیت پنجم این موافقتنامه در نقش اداره کشور مبدأ است، به این معنی که وظیفه کشور مبدأ تنها انتقال اظهارنامه به اداره بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت فکری برای ثبت بین‌المللی نیست، بلکه هم‌چنین باید گواهی کند علامتی که موضوع اظهارنامه برای ثبت بین‌المللی است، همان علامتی است که موضوع ثبت اساسی واقع شده‌است و اینکه کالاها یا خدماتی که برای آن‌ها حمایتی تقاضا شده، تحت پوشش کالاها یا خدماتی هستند که ثبت اساسی برای آن‌ها انجام شده‌است.

بر اساس ویژگی ششم، اظهارنامه بین‌المللی باید شامل فهرست کشورهای طرف موافقتنامه مادرید باشد که در حمایت تقاضا شده‌است (به اصطلاح کشورهای تعیین شده).

بر اساس خصوصیت دیگر این موافقتنامه حق‌الثبت‌ها باید پرداخت شوند، حق‌الثبت اساسی (مبلغ ۶۵۳ فرانک سوئیس) که برای پوشش دادن به هزینه‌های اداره بین‌المللی در ارتباط با جریان ثبت بین‌المللی است. هم‌چنین یک حق‌الثبت وجود دارد (مبلغ ۷۳ فرانک سوئیس) که برای هر کشور تعیین شده یکسان است. علاوه بر این، اگر فهرست کالاها یا خدماتی که برای آن‌ها حمایت درخواست شده، شامل بیش از سه طبقه از طبقه‌بندی بین‌المللی (نیس) باشد، درخواست کننده باید یک حق‌الثبت ضمیمه‌ای (مبلغ ۷۳ فرانک سوئیس) برای هر طبقه از کالاها یا خدمات علاوه بر طبقه سوم پرداخت کند. هر سال کل مبالغ حق‌الثبت‌های تکمیلی و ضمیمه‌ای بین کشورهای اتحادیه مادرید تقسیم می‌شود.

در نهایت وقتی همه شرایط از جمله پرداخت حق‌الثبت‌ها تأمین شد، اداره بین‌المللی علامت مورد نظر را در دفتر ثبت بین‌المللی به ثبت می‌رساند و ثبت بین‌المللی را به اطلاع ادارات کشورهای تعیین شده می‌رساند و آن را در مجله‌ای که مجله سازمان جهانی مالکیت فکری برای علائم بین‌المللی نامیده می‌شود، چاپ و منتشر می‌کند.

از تاریخ ثبت بین‌المللی، حمایت از علامت در هر یک از کشورهای تعیین شده مشابه خواهد بود، چنانچه گویی علامت مزبور بطور مستقیم در اداره ملی آن کشور به ثبت رسیده‌است.

بر این اساس دولت مجاز است که الحاق خود را در زمانی که مقتضی بداند به اتحادیه موسوم به مادرید درباره علامت صنعتی اعلام دارد. هم‌چنین سازمان ثبت اسناد و املاک کشور را مجاز دانسته‌است که اقدامات لازم در خصوص الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به اتحادیه‌های محدود موسوم به مادرید درباره علامت صنعتی با رعایت قوانین و مقررات مربوطه را بعمل آورد.

با توجه به مصوبه هیأت دولت و از آنجایی که موافقتنامه مادرید دارای اصلاحاتی است، لایحه الحاق ایران به اصلاحات موافقتنامه مادرید و پروتکل مربوط به آن در مجلس شورای اسلامی مطرح و مورد تصویب قرار گرفت. هم‌اکنون جمهوری اسلامی ایران از جمله کشورهایی است که به عضویت موافقتنامه و پروتکل مادرید، برای ثبت بین‌المللی علائم تجاری درآمده‌است.

■ با توجه به این که الحاق به اصلاحات موافقتنامه مادرید و پروتکل مربوط در جهت تأمین حمایت بین‌المللی از علائم تجاری و جلوگیری از تضییع حقوق اشخاص حقیقی و حقوقی و از جمله سازمان‌های عمومی و دولتی دارای اهمیت است، لطفأ خلاصه‌ای از مفاد موافقتنامه و تفاوت آن را با پروتکل بیان فرمایید؟

□ موافقتنامه مادرید در رابطه با ثبت بین‌المللی علائم تجاری معاهده‌ای بین‌المللی است که در سال ۱۸۹۱ پذیرفته شده‌است. تاکنون اصلاحات مختلفی در آن صورت گرفته که آخرین اصلاحات آن مربوط به سال ۱۹۶۷ است.

پروتکل مربوط به موافقتنامه مادرید در رابطه با ثبت بین‌المللی علائم تجاری در سال ۱۹۸۹ پذیرفته شده‌است. این پروتکل برخی از ویژگی‌های موافقتنامه مادرید را به منظور تسهیل الحاق کشورهای جدید مورد اصلاح قرار داده‌است.

■ لطفأ ویژگی‌های موافقتنامه مادرید را بیشتر توضیح دهید؟
□ بر اساس این موافقتنامه، درخواست کننده باید تبعه کشوری باشد که طرف موافقتنامه مادرید است یا باید شخصی حقیقی یا حقوقی باشد که اقامتگاه یا مقر حقیقی و مؤثر صنعتی یا تجاری در چنان کشوری داشته باشد.

هم‌چنین علامتی که ثبت بین‌المللی آن مورد نظر است باید ابتدا در سطح ملی توسط اداره ثبت علائم کشور مبدأ درخواست کننده (ثبت اساسی) به ثبت رسانده شود.

ویژگی سوم آن که کشور مبدأ، یعنی کشوری که در آن ثبت ملی باید انجام شود می‌بایست از خصوصیات زیر برخوردار باشد.

الف - یک کشور طرف موافقتنامه مادرید که در آن درخواست کننده یک مقر حقیقی و مؤثر صنعتی یا تجاری دارد.

حتی برای اطلاع دادن رد موقتی از سوی اداره، بسیار کوتاه تلقی می‌کنند. بر اساس پروتکل، هر طرف متعهد می‌تواند اعلامیه‌ای حاوی این نتیجه را که محدوده زمانی ۱۸ ماهه را جایگزین مدت یک ساله می‌کند، صادر نماید. علاوه بر این در اعلامیه مزبور می‌توان مشخص کرد که در موردی که رد (حمایت) ناشی از مخالفتی با اعطای حمایت باشد، اداره آن کشور متعهد حتی می‌تواند پس از انقضای محدوده زمانی هجده ماهه مذکور، اخطار حاوی رد (حمایت) را صادر و ارسال کند.

نظام حق‌الثبت انفرادی نیز یکی از ابتکارات پروتکل است. بر اساس موافقتنامه، نظام حق‌الثبت یکسان پرداخت شده برای تعیین یک کشور، توسط برخی از کشورهای دارای سیستم بررسی، نامناسب تلقی شده‌است و نتیجه این امر سطح بالایی از حق‌الثبت‌های ملی است. بر این اساس پروتکل، نظام حق‌الثبت انفرادی را تأسیس کرده‌است. طبق پروتکل، هر طرف متعهد می‌تواند بین دو نظام حق‌الثبت، یکی را انتخاب کند یا نظام موجود در موافقتنامه مادری را انتخاب کند که طبق آن تعیین یک طرف متعهد، مشمول پرداخت حق‌الثبتی خواهد بود که مبلغ آن برای هر یک متعهدی که نظام نسبت به او اعمال خواهد شد، یکسان خواهد بود. مورد دیگر این است که یک طرف متعهد می‌تواند نظام حق‌الثبت انفرادی را انتخاب کند. بدین معنا که خودش بتواند هر گاه بعنوان کشور تعیین شده انتخاب شود مبلغ حق‌الثبتی را که می‌خواهد دریافت کند، شخصاً تعیین کند. به هر حال مبلغ مزبور نباید بیش از مبلغی باشد که اداره ملی آن کشور (در وضعیت مشابه) برای یک ثبت ملی ده ساله دریافت می‌کند. این مبلغ باید به فرانک سوئیس و به اداره بین‌المللی پرداخت شود و اداره بین‌المللی نیز مبلغ مزبور را به طرف متعهد ذینفع انتقال می‌دهد.

و بالاخره ابتکار چهارم این است که پروتکل ایجاد ارتباطی بین نظام مادری و نظام علامت تجاری جامعه اروپا را مقرر می‌کند. به این منظور، پروتکل به یک سازمان بین‌الدولی اجازه می‌دهد که طرف پروتکل باشد، به این شرط که سازمان مزبور دارای یک اداره منطقه‌ای برای ثبت مؤثر علائم در قلمرو سازمان باشد. بعنوان مثال هنگامی که جامعه اروپا عضو پروتکل شود، یک ثبت بین‌المللی را می‌توان مبتنی بر یک اظهارنامه یا ثبت علامت تجاری جامعه اروپا ارائه نمود.

■ با توجه به نظرات موافق و مخالفی که در پذیرش یا عدم پذیرش موافقتنامه‌ها و پروتکل‌های سازمان جهانی مالکیت فکری وجود دارد، لطفاً مزایای الحاق به موافقتنامه و پروتکل مادری را توضیح دهید؟

□ اگر کشوری عضو موافقتنامه یا پروتکل مادری نباشد، اتباع آن کشور برای کسب حمایت در کشورهای دیگر باید

در طی دوره یکساله، اداره هر یک از کشورهای تعیین شده، حق اعلام این امر را در یک اختاریه رد (حمایت) دارد که در کشور مورد نظر حمایت در ارتباط با برخی یا تمام کالاها یا خدمات تحت پوشش علامت قابل اعطا نخواهد بود. اگر هیچ‌گونه رد (حمایتی) در محدوده زمانی مقرر شده موجود نباشد یا در موردی که اداره کشور تعیین شده رد (حمایت) خود را پس گرفته‌است، حمایت از علائم چنان خواهد بود که گویی علامت در آن کشور، در تاریخ ثبت بین‌المللی به ثبت رسیده‌است.

در نهایت، در طی پنج سال اول از تاریخ ثبت بین‌المللی، اعتبار ثبت بین‌المللی وابسته به ثبت اساسی در کشور مبدأ است. اگر در طی آن پنج سال ثبت اساسی باطل شود، ثبت بین‌المللی دیگر هیچ‌گونه اثری در هیچ یک از کشورهای ثبت تعیین شده نخواهد داشت. در این صورت ثبت بین‌المللی می‌تواند به درخواست اداره کشور مبدأ ابطال شود. همین حکم در موردی صادق است که حمایت ملی در کشور مبدأ، در نتیجه دعوی مطرح شده نزد یک دادگاه که قبل از انقضای دوره پنج‌ساله از تاریخ ثبت بین‌المللی آغاز شده، خاتمه یافته‌است.

■ علی‌رغم آنکه برخی از ویژگی‌های نظام مادری از سوی کشورهای بخصوص کشورهای پیشرفته مورد ایراد بود و استقبال چندانی برای الحاق به آن نشد، پروتکل مادری به تصویب رسید، اهداف این پروتکل چه بود؟

□ دو هدف عمده از این پروتکل مورد نظر بود، نخست کشورهای عضو جدید به نظام مادری جذب شوند. دیگر آنکه توانایی ایجاد یک ارتباط بین نظام مادری و نظام علامت تجاری جامعه اروپا فراهم شود.

■ در ارتباط با ویژگی‌های پروتکل مادری و مقایسه آن با موافقتنامه مادری توضیح دهید؟

□ همان‌طور که پیش از این گفتیم پروتکل مادری چهار ابتکار عمده را در نظام مادری وارد کرده‌است:

نخست اینکه، بر اساس موافقتنامه، یک اظهارنامه بین‌المللی باید مبتنی بر یک ثبت ملی در کشور مبدأ باشد. در بسیاری از کشورها ثبت نهایی یک علامت تجاری، مستلزم زمانی طولانی است، از این رو در پروتکل، یک اظهارنامه بین‌المللی می‌تواند هم‌چنین مبتنی بر یک اظهارنامه ملی (یا منطقه‌ای) باشد.

مسئله دوم این که، بر اساس موافقتنامه، هر گونه اخطار رد (حمایت) توسط اداره کشور تعیین شده، باید در محدوده زمانی یک سال برای اداره بین‌المللی فرستاده شود. در حالی که پروتکل زمان مزبور را بعنوان ضرب‌الاجلی عادی حفظ می‌کند، استثنائاتی را فراهم می‌آورد که منظور از آن‌ها، مجاز ساختن الحاق به پروتکل توسط کشورهای است که زمان یک سال را،

با الحاق به موافقتنامه و پروتکل مادرید، تقاضای حمایت برای علامت تجاری و خدمات در کشور افزایش پیدا می‌کند. هم‌چنین سالانه مبلغ قابل توجهی ارز نصیب کشور می‌گردد که می‌توان برای ارتقای حقوق مالکیت فکری در کشور صرف کرد

■ تاکنون چند کشور عضو موافقتنامه و پروتکل شده‌اند؟
□ تا اکتبر ۲۰۰۱، ۶۸ کشور عضو موافقتنامه و پروتکل هستند (۱۰ کشور عضو موافقتنامه، ۱۲ کشور عضو پروتکل و ۲۷ کشور عضو پروتکل و موافقتنامه).
هم‌چنین در سال ۲۰۰۱، تعداد ۲۴۰۰۰ علامت تجاری بر اساس موافقتنامه مادرید به ثبت رسیده‌است که نسبت به سال قبل ۵ درصد افزایش را نشان می‌دهد.
از نظر ارز آوری نیز قابل ذکر است که در سال ۲۰۰۱، دبیرخانه بین‌المللی واپو مبلغ ۷۰ میلیون فرانک سوئیس را بین کشورهای عضو تقسیم کرده‌است.

■ با توجه به موافقتنامه نیس، چه اقدامات حقوقی و قانونی در انطباق قوانین کشور براساس سیستم طبقه‌بندی بین‌المللی صورت گرفته‌است؟

□ به موجب بند ۳ ماده ۲۳ قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب تیر ماه ۱۳۱۰ وزارت عدلیه مکلف شده‌است که نظامنامه لازم را در رابطه با طبقه‌بندی محصولات تنظیم و تصویب نماید.

وزارت عدلیه با استناد به ماده مذکور به موجب آیین‌نامه اصلاحی قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات مصوب ۱۳۳۷، ۳۶ طبقه برای علائم صنعتی و تجارتی پیش‌بینی کرده‌است. در شرایط فعلی تنوع کالاها و خدمات موجب شده‌است که بر اساس سیستم طبقه‌بندی بین‌المللی طبقات افزایش یابد که در نتیجه طبقه‌بندی بین‌المللی کالا و خدمات بر اساس آخرین استانداردهای بین‌المللی تا ۴۵ طبقه افزایش پیدا کرده‌است.

با توجه به مراتب فوق و از آنجایی که الحاق به موافقتنامه و پروتکل مادرید لزوماً تبعیت از سیستم طبقه‌بندی بین‌المللی را توجیه می‌نماید، از این رو طی نامه‌ای از ریاست قوه قضائیه درخواست گردید که با توجه به مبنای قانونی قضیه، اجازه دهد تا سیستم طبقه‌بندی قدیم که فقط تا ۳۶ طبقه برای انواع کالا

درخواست ثبت برای علائم را به کشورهای مختلف بدهند که این علاوه بر شرایطی که در متن موافقتنامه آمده‌است، مستلزم هزینه‌های زیاد از قبیل ترجمه مدارک به زبان‌های مختلف و گرفتن وکیل در کشورهای مختلف است. در صورتی که اگر کشوری عضو موافقتنامه یا پروتکل باشد فقط با ثبت علامت تجاری خود در اداره مبدأ و یا فایل یک اظهارنامه بین‌المللی به زبان انگلیسی یا فرانسه می‌تواند حمایت از علامت خود را در کشورهای عضو موافقتنامه یا پروتکل درخواست نماید. هم‌چنین این مزایا برای بعد از ثبت نیز قابل حصول است؛ به این معنا که هرگونه تغییری که بعداً در علامت ثبت شده توسط مالک صورت گیرد، از قبیل تغییرات مربوط به نام، نشانی، مالکیت و هم‌چنین تمدید مهلت اعتبار، تنها با اعمال یک پروسه آسان و پرداخت هزینه کم، امکان‌پذیر است. هم‌چنین تسهیل این امور برای شرکت‌های داخلی موجب می‌شود که این شرکت‌ها با هزینه‌های کمتر بتوانند کالاها و خدمات خود را صادر کنند که نتیجه آن ایجاد اعتماد و اطمینان برای صادرات است.

فایده دیگر این است که با الحاق به موافقتنامه و پروتکل مادرید، تقاضای حمایت برای علامت تجاری و خدمات در کشور افزایش پیدا می‌کند که این امر از یک طرف موجب افزایش آگاهی کارشناسان اداره مالکیت صنعتی می‌شود و از سوی دیگر اداره مالکیت صنعتی را از حیث بررسی اظهارنامه‌های بین‌المللی و تطبیق آن‌ها با شرایط پیش‌بینی شده و هم‌چنین طبقه‌بندی کالاها و خدمات و انتشار آن‌ها بی‌نیاز می‌کند، زیرا همه این کارها توسط دبیرخانه سازمان جهانی مالکیت فکری انجام می‌گیرد. هم‌چنین با الحاق به موافقتنامه و پروتکل مادرید، سالانه مبلغ قابل توجهی ارز نصیب کشور می‌گردد که می‌توان برای ارتقای حقوق مالکیت فکری در کشور صرف کرد. البته بدیهی است با الحاق به موافقتنامه و پروتکل وظایف و تکالیف زیادی متوجه کشور بخصوص نهادهای اجرایی و قضایی از قبیل گمرک و قوه قضائیه می‌گردد.

زمینه اتصال اداره مالکیت صنعتی ایران به (Wipo net) فراهم شده است که با راه اندازی این شبکه محققان کشور قادر خواهند بود از جدیدترین اطلاعات مربوط به حقوق مالکیت فکری آگاه شوند و از برنامه های آموزشی - حقوقی سازمان جهانی مالکیت فکری مطلع و بهره مند گردند

لطفاً در این زمینه توضیح دهید؟ هم چنین در مورد معاهده (PCT) و اینکه در چه مرحله ای از تصویب قرار دارد، توضیحاتی بفرمایید.

□ بر اساس معاهده ثبت اختراع (PCT) اتباع ایرانی می توانند با تقدیم یک اظهارنامه بین المللی اختراع و ثبت آن در اداره ملی یا دفتر بین المللی وایپو، حمایت از اختراع خود را در کلیه کشورهای عضو (PCT) که حدود ۱۳۸ کشورند تضمین کنند که این امر امتیازات زیادی را برای اتباع ایرانی و هم چنین اداره مالکیت صنعتی به دنبال دارد.

بدین ترتیب از یک طرف تبعه ایرانی قادر می گردد اختراع خود را در کشورهای مختلف با کمترین هزینه و صرف وقت به ثبت برساند و از سوی دیگر کار اداره مالکیت صنعتی مؤثرتر، ساده تر و ارزان تر می شود. هم چنین دسترسی مردم به اطلاعات مربوط به اختراعات جدید آسان و سریع می گردد.

لازم به ذکر است که معاهده (PCT) در هیأت دولت به تصویب رسیده و به مجلس شورای اسلامی ارسال گردیده است. هم چنین الحاق به موافقتنامه مادرید در مورد جلوگیری از نصب نشانه های منبع غیر واقعی یا گمراه کننده بر کالا و موافقتنامه لیسبون موجب می شود که ما بتوانیم از محصولات استراتژیک خود از قبیل فرش و سایر محصولات که به نوعی کیفیت آن ها متعلق به منطقه جغرافیایی خاصی است، حمایت کنیم. مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۲ موافقتنامه «مادرید» و در سال ۱۳۸۳ نیز موافقتنامه لیسبون را در مورد حمایت از

و خدمات پیش بینی شده بود، تغییر و سیستم طبقه بندی کالا و خدمات در ایران بر اساس طبقه بندی بین المللی «نیس» پی ریزی گردد.

■ لطفاً در ارتباط با طبقه بندی بین المللی نیس توضیح دهید؟
□ این طبقه بندی دارای سیستمی از طبقه بندی است که ۳۴ طبقه برای کالاها و ۱۱ طبقه برای خدمات است و شامل ۱۱۰۰۰ موضوع است که هر کدام دارای کد مخصوصی است. این لیست ها هر از چند گاهی توسط کمیته ای از متخصصان اصلاح می شود. لازم به ذکر است که موافقتنامه نیس در رابطه با طبقه بندی بین المللی کالاها و خدمات به منظور ثبت بین المللی علائم در سال ۱۹۵۷ تصویب و در سال های ۱۹۶۷ و ۱۹۷۷ و ۱۹۷۹ اصلاح و مورد تجدیدنظر قرار گرفته است. با مکانیزه شدن اداره مالکیت صنعتی کلیه علائم تجاری و خدماتی بر اساس طبقه بندی نیس در کدهای بین المللی مربوطه وارد رایانه شده است که از حیث بین المللی این امر دارای اهمیت فوق العاده است.

■ موافقتنامه مادرید در مورد جلوگیری از نصب نشانه های منبع غیر واقعی یا گمراه کننده بر کالا و موافقتنامه لیسبون برای حمایت از اسامی مبدأ و ثبت بین المللی آن ها از جمله معاهدات و کنوانسیون هایی هستند که مجلس در زمینه الحاق به آن ها تصمیم گیری کرده است.

مالکیت فکری با همکاری یکی از دانشگاه‌های معتبر فرانسه مقدمات اعزام اساتید ایرانی را برای گذراندن دوره‌های آموزشی به خارج از کشور آماده کند. همچنین اساتیدی از واپیو برای آموزش اساتید ایرانی اعزام گردند.

لازم به ذکر است که با تلاش‌های انجام شده، در حال حاضر رشته کارشناسی ارشد حقوق، در دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی دائر شده و در دانشگاه تربیت مدرس نیز به صورت گرایشی تصویب شده‌است و در طی سال‌های اخیر تعداد زیادی دانشجوی در این رشته جذب شده‌است.

اقدام دیگری که برای دستیابی به اهداف آموزشی و توسعه نیروی انسانی انجام گرفته اعزام کارشناسان، قضات و تعداد زیادی از سوی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذیربط برای طی دوره‌های آموزشی کوتاه مدت و دراز مدت به خارج از کشور است که این روند بخصوص بعد از الحاق به سازمان جهانی مالکیت فکری افزایش چشمگیری داشته‌است و در آینده این برنامه بویژه برای کارشناسان سازمان‌های اجرایی حقوق مالکیت فکری شتاب بیشتری خواهد گرفت.

همچنین برای ارتقای آگاهی عمومی و افزایش دانش کارشناسان، در سال جاری و سال آینده سمینارهایی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی در ایران برگزار شده و خواهد شد. علاوه بر این تعداد زیادی از اساتید و دانشگاه‌ها برای طی دوره‌های آموزشی کوتاه مدت، میان مدت و دراز مدت به خارج از کشور اعزام شده‌اند. همچنین اساتید از دانشگاه‌های خارج از کشور برای آموزش به ایران اعزام گردیده‌اند که در سال ۱۳۸۵ این روند ادامه خواهد داشت.

■ با توجه به بافت سنتی حاکم بر نظام مالکیت فکری در ایران از یک سو و سیستم بسیار مدرن سازمان جهانی مالکیت فکری از دیگر سو، چه اقداماتی برای مدرنیزه کردن و استفاده از فناوری جدید اطلاعات در کشور انجام داده‌اید؟

□ با همکاری تنگاتنگ سازمان جهانی مالکیت فکری تلاش جدی را در جهت مدرنیزه کردن شروع کرده‌ایم. در این راستا پروژه مهمی با (WIPO) داشته‌ایم که به اتمام رسیده‌است و در صدد تعریف پروژه‌های دیگر با این سازمان هستیم.

با اتمام پروژه و ورود کلیه اطلاعات و با عنایت به قابلیت‌هایی که در پروژه پیش‌بینی شده‌است، اقدامات زیر در کوتاه‌ترین زمان ممکن قابل انجام است:

۱. قابلیت جست‌وجوی تصاویر بر اساس کدبندی بین‌المللی،
۲. قابلیت جست‌وجوی نقشه و فرمول‌های اختراعات بر اساس کد بین‌المللی،
۳. قابلیت استفاده از جست‌وجوی ترکیبی،

اسامی مبدأ و ثبت بین‌المللی آن‌ها به تصویب رسانده‌است و سند لیسیون در آذر ماه سال ۱۳۸۴ به (WIPO) تحویل شده‌است که ظرف مدت یک یا سه ماه قابلیت اجرایی دارد.

■ چه اقدامات حقوقی و قانونی برای انطباق با استانداردهای سازمان مالکیت فکری انجام داده‌اید؟

□ قسمت اعظم قوانین مربوط به اختراعات، علائم تجاری و طرح‌های صنعتی را بر اساس الگوها و استانداردهای «وایپو» مورد تجدیدنظر قرار داده‌ایم که بزودی در صحن علنی مجلس مطرح خواهد شد. تصویب این قوانین می‌تواند تحول عظیمی را در زمینه حقوق مالکیت فکری در کشور ایجاد کند. همچنین با پیش‌بینی مکانیزم اجرایی مناسب می‌توان فضای قانونی کشور را برای الحاق به سازمان‌های بین‌المللی مرتبط از قبیل سازمان تجارت جهانی آماده و از سوی دیگر دولت ایران را در مذاکرات تجاری با کشورهای مختلف و نیز اتحادیه اروپا از موقعیت ممتاز برخوردار کرد. علاوه بر این قانون نشانه‌های جغرافیایی در سال ۱۳۸۳ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و با تأیید شورای نگهبان چندی پیش آیین‌نامه قانون تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه رسیده‌است. لایحه جدید جامع مالکیت ادبی و هنری نیز اخیراً توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری سازمان ثبت تهیه گردید که ان شاءالله بزودی به هیأت دولت ارسال خواهد شد.

■ اگر چه عضویت در سازمان مالکیت فکری و پذیرش موافقتنامه‌ها و پروتکل‌های آن از دید شما بسیار با اهمیت و برای توسعه کشور در ابعاد مختلف مهم است، اما به نظر می‌رسد بدون توسعه منابع انسانی و افزایش مهارت‌های اشخاص درگیر با مالکیت فکری هر گونه اقدام عملی از کارآمدی لازم برخوردار نباشد. در این زمینه چه اقداماتی انجام شده و چه برنامه‌هایی برای این بخش دارید؟

□ ما علاوه بر فعالیت در امر قانون‌گذاری، در زمینه توسعه و پرورش منابع انسانی و افزایش مهارت‌های اختصاصی درگیر با امر مالکیت فکری تلاش مضاعفی را با توجه به ارتباط نزدیک و هماهنگی که با سازمان جهانی مالکیت فکری داریم، آغاز کرده‌ایم و از همه توان خود در این جهت استفاده کرده و می‌کنیم. به برخی از اقدامات صورت گرفته در این زمینه اشاره می‌کنم.

امضای تفاهم‌نامه جهت تأسیس دوره کارشناسی ارشد با گرایش حقوق مالکیت فکری در دانشکده‌های حقوق دانشگاه تهران، شهید بهشتی و دانشگاه تربیت مدرس از جمله اقدامات مهم در این خصوص است. بر اساس این تفاهم‌نامه مقرر شده‌است، سازمان جهانی

براساس قانون ثبت علائم و اختراعات و آیین‌نامه اجرایی آن، مالک هر علامت تجاری می‌تواند با دستور دادگاه صورت مشروعی از محصولاتی را که به ادعای وی با حق حاصل از علامت تجاری وی مخالف است، بردارد توقیف این کالاها با دستور دادگاه میسر است

علامت صنعتی یا تجاری با نام تجاری غیر قانونی باشد، هنگام ورود به کشورهای عضو اتحادیه پاریس که در آن کشورها این علامت یا نام تجاری از حمایت قانونی برخوردار است، توقیف خواهد شد. این توقیف خواه برحسب تقاضای کتبی مقام قضایی، خواه به موجب درخواست هر مقام صالح دیگر و یا به تقاضای شخص ذینفع، طبق قوانین داخلی هر کشور به اجرا درمی‌آید. اگر قوانین کشوری توقیف را در موقع ورود کالا مجاز نکنند به جای توقیف، از ورود کالا به آن کشور جلوگیری یا اینکه کالای مزبور در داخل کشور توقیف خواهد شد. خلاصه اینکه هر کشور عضو کنوانسیون می‌تواند این کالاهای غیرمجاز را پس از ترخیص توقیف کند یا کلاً مانع ورود آن‌ها به کشور شود.

هم‌چنین در مقررات داخلی ایران درباره حقوق مالکیت صنعتی اقدامات موقتی و مرزی پیش‌بینی شده‌است. براساس قانون ثبت علائم و اختراعات و آیین‌نامه اجرایی آن، جدای از صدور قرار تأمین خواسته یا توقیف محصولات تقلبی و تقلیدی یا قرار دستور موقت نسبت به عدم ساخت یا فروش یا ورود اجناس تقلبی یا تقلیدی، مالک هر علامت تجاری می‌تواند با دستور دادگاه صورت مشروعی از محصولاتی را که به ادعای وی با حق حاصل از علامت تجاری وی مخالف است، بردارد. اگر این محصولات در گمرک باشند، این کار بوسیله مأموران گمرک و در غیر این صورت بوسیله مأمور اجرا بعمل خواهد آمد. در هر حال توقیف این کالاها پس از صورت‌برداری با دستور دادگاه میسر است.

اگر خواهان، تا ۱۰ روز از تاریخ صدور دستور دادگاه از مجرای حقوقی یا از طریق جزایی طرح دعوی نکند، صورت مشروعی که برداشته شده یا توقیفی که بعمل آمده‌است، باطل و کأن لم‌یکن بوده و وی مسؤول خسارات طرف خواهد بود (مواد ۶۳ و ۶۵ آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات).

هم‌چنین در صورت تشخیص دادگاه، می‌توان جریان ترخیص

۴. قابلیت استفاده از شبکه محلی،
۵. انعطاف در برابر تغییرات و حذف و اضافه کردن احتمالی،

۶. امکان ورود به اطلاعات بطور گسترده در بخش اعتراضات، دادگاهی، تغییرات، نقل و انتقالات، انتشارات، فیش‌های بانکی و غیره.

هم‌چنین، با الحاق ایران به سازمان جهانی مالکیت فکری زمینه اتصال اداره مالکیت صنعتی ایران به (Wipo net) فراهم شده‌است و با هماهنگی که با سازمان مذکور صورت گرفته، شرکتی خارجی مأمور شده‌است تا در اسرع وقت کارهای اجرایی مربوطه را به انجام برساند.

با راه‌اندازی این شبکه و تدابیری که اندیشیده شده‌است محققان کشور قادر خواهند بود از جدیدترین اطلاعات مربوط به حقوق مالکیت فکری آگاه شوند و از برنامه‌های آموزشی - حقوقی سازمان جهانی مالکیت فکری مطلع و بهره‌مند گردند.

■ با توجه به توضیحات حضرت‌عالی و اقداماتی که در کشور در حال انجام است، سؤال این است که آیا نهادها و سازمان‌های اجرایی پتانسیل و ظرفیت‌های لازم را در دستیابی به اهداف مورد نظر دارند؟ در صورتی که پاسخ منفی است، این نهادها باید چه اقداماتی را برای نیل به اهداف فوق انجام دهند؟

□ قبل از پاسخ به سؤال لازم است بطور خلاصه درباره وضعیت اجرایی حقوق مالکیت فکری در کشور با تکیه بر اقدامات موقتی و موردی مطالبی را به اطلاع برسانم. بدیهی است که وجود اقدامات موقتی مناسب جزو اجتناب‌ناپذیر هر مکانیسم کارآمد و مؤثر برای اجرای حقوق مالکیت فکری است. این اقدامات دو هدف عمده و اساسی را دنبال می‌کنند.

۱. جلوگیری از ارتکاب جرم یا ادامه آن،
۲. حفظ مدارک و مستندات مربوط به ماهیت، دامنه، محل، منشأ نقض ادعایی یا شناسایی اشخاصی که گمان می‌رود مرتکب این اعمال شده‌اند.

با توجه به مراتب فوق از آنجایی که فعالیت نقض‌کننده حقوق مالکیت فکری ممکن است جنبه فراملی و ابعاد بین‌المللی پیدا کند به این معنا که، مقادیر زیادی از کالاهای نقض‌کننده یک حق مالکیت فکری در یک کشور تولید و به کشور دیگر حمل شوند و در نتیجه چنین اقدامی فعالیت بازرگانی مشروع را شدیداً تضعیف کند، لذا وجود اختیار برای متوقف ساختن جریان ورود این کالاها به بازار کشور دیگر دارای جنبه حیاتی است و وجود مقرراتی را در این زمینه توجیه می‌کند.

در این راستا در کنوانسیون‌های بین‌المللی برای دستگاه‌ها و سازمان‌های ذیربط اختیاراتی در نظر گرفته شده‌است، بعنوان مثال بر اساس کنوانسیون پاریس هر محصولی که دارای

از هر نوع جرائم مربوط در کوتاه‌ترین زمان ممکن، گمرک باید از اختیارات بیشتری برخوردار باشد بخصوص اینکه سازمان ثبت بعنوان متولی امر مالکیت فکری به کنوانسیون‌هایی از قبیل موافقتنامه مادرید و پروتکل مادرید و موافقتنامه لیسبون مادرید و موافقتنامه مربوط به مشخصات غیر واقع بعداً ملحق شده‌است و بنا دارد به (PCT) نیز ملحق گردد که بدیهی است با الحاق ایران به این کنوانسیون‌ها، صاحبان علائم تجاری خارجی و همچنین مخترعان، ایران را بعنوان کشوری که علامت یا اختراع آن‌ها باید در آنجا حمایت شود، انتخاب می‌نمایند. بر این اساس طبق کنوانسیون‌های یاد شده مکلف می‌شویم که از علامت و اختراعات آن‌ها حمایت کنیم. بدیهی است که دستگاه‌ها و سازمان‌هایی که بعنوان بازوان اجرایی حقوق مالکیت فکری معرفی شده‌اند باید از حیث قانون‌گذاری، توسعه منابع انسانی و ابزار کار مدرن، مسلح باشند تا بتوانند با توجه به شیوه‌های پیچیده‌ای که بوسیله متقلبان بکار می‌رود در انجام وظایف که همانا پیشگیری از وقوع جرم است، توفیق حاصل کنند.

■ به نظر شما برای دست‌یابی به اهداف فوق چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

□ به نظر می‌رسد مهم‌ترین اقدام تجدید نظر در قوانین موجود و تطبیق آن‌ها با الگوها و استانداردهای بین‌المللی به منظور جلوگیری از ضربه به تجارت مشروع و قانونی باشد.

اقدام ضروری دیگر، توسعه منابع انسانی و مهارت‌های اشخاص درگیر با امور مربوط به حقوق مالکیت فکری است که از طریق آموزش کارشناسان و آشنا کردن آن‌ها با طرق و شیوه‌هایی که عموماً متجاوزان به حقوق مالکیت فکری از آن‌ها استفاده می‌کنند، میسر است.

ارتباط تنگاتنگ با قوه قضائیه و سایر دستگاه‌هایی که به نحوی از انحا در امور اجرایی حقوق مالکیت فکری نقش دارند، اقدام دیگری است که باید انجام گیرد.

همچنین لازم است ارتباط مستمر با سازمان‌های بین‌المللی از قبیل سازمان جهانی مالکیت فکری به منظور استفاده هرچه بیشتر از امکانات حقوقی، فنی و مالی آن‌ها گسترش یابد.

در نهایت همکاری با مؤسسات بزرگ، کوچک و متوسط به منظور آشنایی هر چه بیشتر از نحوه فعالیت آن‌ها و در نتیجه اخذ اطلاعات ضروری از آن‌ها در روابط تجاری و تبادل اطلاعات.

ارتباط مستمر با سازمان‌های بین‌المللی از قبیل سازمان جهانی مالکیت فکری به منظور استفاده هرچه بیشتر از امکانات حقوقی، فنی و مالی آن‌ها باید گسترش یابد

کالاهای وارداتی سرقتی یا تقلبی را به حالت تعلیق درآورد. (البته این اختیار برای مقامات گمرکی پیش‌بینی نشده‌است).

خلاصه اینکه با توجه به عضویت ایران در کنوانسیون پاریس و با استفاده از مقرراتی که در قوانین داخلی پیش‌بینی شده‌است می‌توان هر محصول دارای علامت صنعتی یا تجاری یا دارای نام غیر قانونی را به هنگام ورود به کشور توقیف کرد. با توجه به بند ۱۲ ماده ۴۰ قانون گمرکی، کالایی که روی خود آن‌ها یا روی لفاف آن‌ها نشانی یا نام بنگاه یا علامت یا مشخصات دیگری باشد که موجبات اغفال خریدار و مصرف‌کننده را نسبت به سازنده یا محل ساخت یا خواص یا مشخصات اصل اجناس نامبرده فراهم کند، ممنوع الورد می‌باشد.

البته در خصوص کالاهای برخوردار از حق کپی‌برداری باید خاطر نشان ساخت که از آنجا که ایران عضو «کنوانسیون برن» نیست، در این خصوص با مشکل جدی مواجه هستیم. همچنین قانون ۱۳۱۰ و بند ۱۲ و ماده ۴۰ قانون گمرکی بیشتر به مقولاتی از قبیل اختراعات و علامت تجاری مربوط است و صراحت کافی در خصوص سایر مصادیق مربوط به حقوق مالکیت فکری ندارند.

روشن است که قوانین و مقررات موجود در رابطه با اجرای حقوق مالکیت فکری، اگر چه مغایرتی با موازین بین‌المللی ندارند، اما دارای خلأ زیادی است، بعنوان مثال در رابطه با حقوق مالکیت ادبی و هنری قانون ساکت است. همچنین قانون ۱۳۱۰ و بند ۱۲ ماده ۴۰ قانون گمرکی بیشتر به مقولاتی از قبیل اختراع و علامت تجاری و خدماتی مربوط است و صراحت کافی در خصوص حمایت از سایر مصادیق مربوط به حقوق مالکیت فکری ندارد و به نظر می‌رسد اختیارات قانونی گمرک بعنوان بازوی اجرایی حقوق مالکیت فکری بسیار محدود است. بند ۱۲ ماده ۴۰ نیز از صراحت لازم برخوردار نیست و بیشتر گمرک بعنوان یک ضابط مقام قضایی عمل می‌کند. در صورتی که به منظور توفیق در اجرای حقوق مالکیت فکری و جلوگیری